

Sociaaleconomische trends

Trends in de financiële gevolgen van een chtscheiding voor man en vrouw

2017 | 03

**Marion van den Brakel
Koos Arts**

Inhoud

1. Inleiding 3

2. Inkomen en economische zelfstandigheid 4

3. Vermogen 9

4. Conclusie 11

Literatuur 12

Begrippen 13

Door de sterk toegenomen economische zelfstandigheid lopen gescheiden vrouwen nu minder risico in armoede te geraken dan tien jaar geleden. Wel hebben ze nog steeds te maken met een flink koopkrachtverlies. Eerder gingen mannen er na een scheiding nog in koopkracht op vooruit, maar tegenwoordig hebben zij met een licht verlies te maken. De inkomenspositie van mannen blijft na een scheiding beter dan die van vrouwen. In vermogen gaan mannen en vrouwen er gemiddeld evenveel op achteruit bij een scheiding. Wel komen mannen dan vaker in de schulden te zitten dan vrouwen.

1. Inleiding

Het verhogen van de arbeidsdeelname en economische zelfstandigheid van met name vrouwen staat hoog op de politieke agenda. Niet alleen het emancipatiebelang speelt hierbij een rol, maar ook economische motieven zoals het bekostigen van de gevolgen van de vergijzing. Daarnaast lopen vrouwen die niet economisch zelfstandig zijn, na een scheiding of bij het overlijden van de partner een risico op armoede of kunnen zij afhankelijk worden van bijstand (Tweede Kamer, 2013; Ministerie van OCW, 2016). Eerder onderzoek wees uit dat vrouwen in de jaren negentig door een scheiding fors aan koopkracht inboetten, terwijl gescheiden mannen een vooruitgang ervoeren (Bouman, 2004).

Met de toegenomen arbeidsparticipatie en economische zelfstandigheid van vrouwen, met name tussen 2005 en 2008 (Merens en Van den Brakel, 2014), rijst de vraag of financiële gevolgen van een scheiding bij vrouwen inmiddels minder nadelig uitpakken. In dit artikel is wordt beschreven in welke mate economische zelfstandigheid een rol speelt bij de inkomenspositie van (het gezin van) mannen en vrouwen na een scheiding en of die positie is veranderd tussen 2004 en 2014. Aangezien niet alleen het inkomen de financiële positie na een scheiding bepaalt, komt ook aan bod hoe het vermogen van mannen en vrouwen verandert bij een scheiding.

De inkomensgegevens voor het onderzoek in dit artikel komen uit de Inkomensstatistiek 2006–2014, die over alle inwoners van Nederland gegevens bevat. Voor de eerdere jaren is gebruik gemaakt van het Inkomenspanelonderzoek (IPO), bestaande uit een steekproef van circa 250 duizend mensen. De integrale vermogensgegevens zijn afkomstig uit de Vermogensstatistiek 2006–2014.

Onderzoeksmethode

Uitgangspunt bij het vaststellen van een echtscheiding en de financiële situatie voor en na de scheiding zijn de waarnemingen in drie opeenvolgende jaren $t-1$, t , $t+1$. De burgerlijke staat is in de data op 31 december vastgesteld, terwijl het inkomen betrekking heeft op het geheel aan jaarinkomsten over het desbetreffende jaar. Iemand wordt als gescheiden beschouwd wanneer de burgerlijke staat eind van jaar $t-1$ gehuwd of geregistreerd partner was én hij of zij toen deel uitmaakte van een paar, terwijl dat eind jaar t niet meer zo was en niet verweduwd was. Volgens deze afbakening zijn de ex-partners in ieder geval een deel van jaar t nog samen en daarmee zijn het inkomen en vermogen van dat jaar niet representatief voor de financiële status na de scheiding. Daarom is uitgegaan van het inkomen in jaar $t+1$

en het vermogen op 1 januari van jaar t+1. Beide kunnen beïnvloed zijn door demografische veranderingen (bijvoorbeeld opnieuw samenwonen of kinderen gaan het huis uit) of een verandering in de sociaaleconomische status (bijvoorbeeld een baan vinden of verliezen of met pensioen gaan).

De financiële gevolgen van een relatiebeëindiging zijn onderzocht voor de periodes: 2002–2004 en 2004–2006 (steekproefdata) en 2006–2008, 2008–2010, 2010–2012 en 2012–2014 (integrale gegevens). Voor het vermogen is alleen de periode 2006–2014 bekeken, omdat van de jaren ervoor geen gegevens beschikbaar zijn. De onderzoekspopulatie bestond telkens uit circa 52 duizend personen die hun relatie beëindigd hadden. Dit komt neer op 26 duizend scheidingen per jaar. Dat is minder dan de 30 à 35 duizend huwelijks- of partnerschapsontbindingen die de CBS-Bevolkingsstatiek jaarlijks telt. Hiertoe behoren echter ook scheidingen waarbij de partners al langer dan een jaar uit elkaar zijn.

---

2. Inkomen en economische zelfstandigheid

Koopkrachtverlies bij een scheiding het grootst voor kinderloze alleenstaanden

In doorsnee gingen mannen die in de loop van 2012 scheidden er 0,2 procent in koopkracht op achteruit in 2014. Vrouwen werden financieel veel meer geraakt door een scheiding: zij hadden te maken met bijna 25 procent koopkrachtverlies. Een nieuwe partner maakt daarbij veel uit: mannen en vrouwen die na hun scheiding opnieuw een relatie kregen, gingen er doorgaans in koopkracht op vooruit. Bij degenen die alleen of als alleenstaande ouder verder gingen, verloren vooral vrouwen fors aan koopkracht. Aangezien mannen – ook in kinderloze stellen – doorgaans een hoger inkomen hebben dan vrouwen (Merens en Van den Brakel, 2014), treft het verlies van het inkomen van de partner vrouwen harder.

Pommer, Van Leeuwen en Ras (2003) stelden vast dat degene bij wie de kinderen wonen er doorgaans op achteruit gaan, terwijl de ander juist wint aan koopkracht. De cijfers hier bevestigen dit in het geval de kinderen bij de moeder wonen na de scheiding, wat bij de meeste gescheiden ouderparen zo is (CBS, 17 juni 2016). Vrouwen verloren 26 procent aan koopkracht, mannen hadden bijna 10 procent winst. Zij hoefden hun inkomen immers niet meer volledig met vrouw en kind(eren) te delen. Als ook rekening gehouden wordt met kinderalimentatie (zie kader), dan is het koopkrachtverlies bij een scheiding voor vrouwen iets kleiner en voor mannen wat groter, maar het verschil wordt niet opgeheven.

Het koopkrachtniveau na de scheiding is voor vrouwen – ongeacht of ze (inwonende) kinderen hebben – een stuk lager dan ervoor. Dat komt deels doordat zij, wanneer ze werken, meestal een deeltijdbaan hebben. Daarnaast zijn met name de vrouwen die voor de scheiding geen eigen inkomen hadden erna vaak aangewezen op een bijstandsuitkering. Zo is voor gescheiden moeders bij wie de kinderen wonen de gemiddelde koopkracht 17 duizend euro, dat is ongeveer het bijstandsniveau voor een eenoudergezin. Het koopkrachtniveau van mannen is na de scheiding iets hoger dan ervoor. Dat de koopkrachtmutatie toch negatief uitpakt, komt doordat deze is gebaseerd op de mediaan is van alle individuele koopkrachtveranderingen (zie CBS, 2016).

2.1 Koopkracht (in prijzen van 2014) en koopkrachtmutatie¹⁾ bij een scheiding naar huishoudenssituatie voor en na de scheiding, 2012–2014

	Koopkracht voor scheiding		Koopkracht na scheiding		Koopkrachtmutatie		Aandeel met koopkrachtverlies	
	Man	Vrouw	Man	Vrouw	Man	Vrouw	Man	Vrouw
	1 000 euro				%			
Totaal	27,0	26,3	27,4	19,2	-0,2	-24,8	50	78
Geen kinderen voor de scheiding								
Alleenstaand na scheiding	29,1	28,7	25,5	18,9	-12,7	-31,6	69	87
Lid paar na scheiding	30,7	29,9	29,4	30,0	-0,9	1,5	52	48
Wel kinderen voor de scheiding								
Alleenstaand na scheiding	25,4	29,8	28,4	20,2	9,6	-30,2	39	84
Alleenstaande ouder na scheiding	26,6	24,7	26,0	17,2	-2,8	-26,2	54	82
Lid paar na scheiding	25,5	24,2	29,3	25,3	13,4	4,2	36	45

¹⁾ De koopkrachtmutatie valt niet af te leiden uit de koopkracht voor en na echtscheiding omdat de eerste de mediaan is van alle individuele mutaties en de tweede de gemiddelde koopkracht van de totale groep gescheiden personen.

Wanneer de koopkracht daalt, gaat niet per se iedereen er op achteruit. Bij de helft van de mannen slonk in 2014 de koopkracht na de echtscheiding, en bij bijna 80 procent van de vrouwen. De rest kon na de scheiding zijn koopkracht handhaven of ging er zelfs op vooruit.

Kinder- en partneralimentatie

Belastinggegevens vormen de belangrijkste bron voor de Inkomensstatistiek. Aangezien kinderalimentatie – in tegenstelling tot partneralimentatie – belastingvrij is, ontbreekt informatie hierover in de Inkomensstatistiek. Wel beschikt CBS over het gemiddelde maandelijkse bedrag dat omgaat in kinderalimentatie en bij hoeveel echtscheidingen sprake is van kinderalimentatie. Zo werd er in de periode 2007–2013 bij gemiddeld 58 procent van de scheidingen waar een rechter bij betrokken was een bedrag aan kinderalimentatie vastgesteld. Bij één kind ging het om gemiddeld 290 euro per maand, bij twee om 384 euro en bij drie of meer kinderen om 538 euro (StatLine, 2014).

Om het effect van kinderalimentatie op de koopkrachtverandering bij een scheiding in beeld te brengen is in de onderzoekspopulatie het besteedbaar inkomen bij 58 procent van (random gekozen) gescheiden ouders bij wie de kinderen wonen vermeerderd met het twaalfvoud van één van bovenstaande bedragen. Dat van 58 procent van degenen van wie de kinderen bij de ex wonen is ermee verminderd. Kinderalimentatie blijkt het koopkrachtverlies van gescheiden vrouwen te dempen, terwijl dat van mannen oploopt. Kinderalimentatie verkleint dus het sekseverschil in koopkrachtverlies, maar heft het niet op. In de cijfers gepresenteerd in dit artikel is geen rekening gehouden met kinderalimentatie¹⁾.

¹⁾ Imputatie ervan is alleen mogelijk op basis van scheiding waarin een rechter een rol speelde. Kinderalimentatiegegevens van scheidingen zonder tussenkomst van een rechter waren niet beschikbaar.

Koopkracht (in prijzen van 2014) en koopkrachtmutatie¹⁾ van gescheiden mannen en vrouwen, in- en exclusief kinderalimentatie, 2012-2014

	Man	Vrouw
	1 000 euro	
Koopkracht voor scheiding	27,0	26,3
Koopkracht na scheiding		
Zonder kinderalimentatie	27,4	19,2
Met kinderalimentatie	27,6	20,6
	%	
Koopkrachtmutatie		
Zonder kinderalimentatie	-0,2	-24,8
Met kinderalimentatie	-3,2	-21,4

¹⁾ De koopkrachtmutatie valt niet af te leiden uit de koopkracht voor en na echtscheiding omdat de eerste de mediaan is van alle individuele mutaties en de tweede de gemiddelde koopkracht van de totale groep gescheiden personen.

Vrouwen die na de scheiding partneralimentatie ontvingen, moesten een koopkrachtverlies van 38 procent incasseren, tegenover 22 procent verlies voor vrouwen zonder partneralimentatie. Het grote koopkrachtverlies van partneralimentatieontvangsters heeft te maken met hun hoge koopkrachtniveau voor de scheiding. Het inkomen van de (ex-)partner van deze vrouwen was relatief vaak (veel) hoger dan dat van henzelf en na de scheiding moesten zij dit hogere inkomen ontberen (Herbers, Van den Brakel en Portegijs, 2016). In de cijfers gepresenteerd in dit artikel is wel rekening gehouden met partneralimentatie.

Fors koopkrachtverlies, maar hoog inkomensniveau voor economisch zelfstandige vrouwen

Wanneer vrouwen economisch zelfstandig zijn en dus minstens het bijstandsniveau van een alleenstaande verdienen, is het koopkrachtverlies bij een scheiding relatief groot. Dit komt doordat meer economische zelfstandigheid van de vrouw doorgaans samengaat met een hoger inkomen van de partner (Van den Brakel, 2014; CBS, 2015). Het wegvallen van het inkomen van de partner raakt economisch zelfstandige vrouwen dus relatief hard in de portemonnee. Wel houden zij na een scheiding een hoger gemiddeld koopkrachtniveau over dan niet-economisch zelfstandige vrouwen.

In tegenstelling tot economisch zelfstandige vrouwen gaan economisch zelfstandige mannen er bij een scheiding op vooruit, terwijl bij zowel mannen als vrouwen de niet-economisch zelfstandigen met een koopkrachtdaling te maken hebben. Bovendien blijft het koopkrachtniveau van economisch zelfstandige mannen ondanks het verlies van het inkomen van de partner op eenzelfde peil, vooral doordat de kinderen meestal bij de moeder gaan wonen.

2.2 Koopkracht (in prijzen van 2014), koopkrachtmutatie¹⁾ en terugval onder lage-inkomensgrens bij een scheiding, naar economische zelfstandigheid, 2012-2014

	Man		Vrouw	
	Economisch zelfstandig	Niet economisch zelfstandig	Economisch zelfstandig	Niet economisch zelfstandig
	1 000 euro			
Koopkracht voor scheiding	29,0	20,5	30,5	21,5
Koopkracht na scheiding	29,8	19,4	22,5	15,5
	%			
Koopkrachtmutatie	1,3	-4,6	-25,9	-23,0
Aandeel met koopkrachtverlies	48	56	81	75
Terugval onder lage-inkomensgrens	3,4	13,8	9,3	36,4

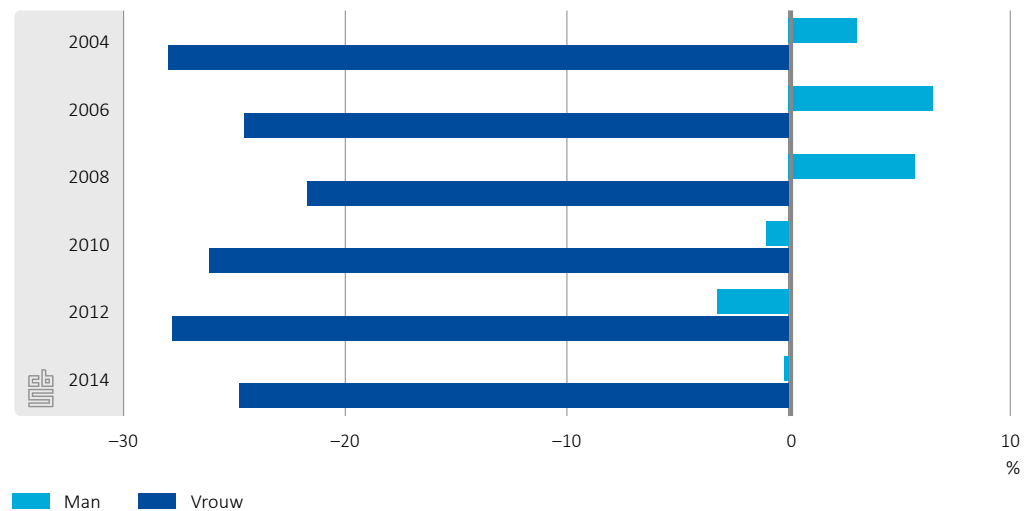
¹⁾ De koopkrachtmutatie is niet af te leiden uit de koopkracht voor en na echtscheiding omdat de eerste de mediaan is van alle individuele mutaties en de tweede de gemiddelde koopkracht van de betreffende groep gescheiden personen.

Van de niet-economisch zelfstandige vrouwen had ruim 36 procent voor de scheiding niet, maar na de scheiding in 2014 wel met een risico op armoede te maken. Van de niet-economisch zelfstandige mannen kwam 14 procent door de scheiding onder de lage-inkomensgrens (zie CBS, 2016) terecht. Economisch zelfstandigen maakten beduidend minder vaak een duik onder die grens: bij mannen 3 procent en bij vrouwen 9 procent.

Vanaf 2010 ook koopkrachtverlies bij mannen na een scheiding

Net als in de jaren negentig (Bouman, 2004) hadden mannen die scheidde in vrijwel het hele eerste decennium van deze eeuw te maken met een koopkrachtwinst, pas in 2010 sloeg dit om. Bij vrouwen lag het koopkrachtverlies voortdurend boven de 20 procent. Zoals zojuist beschreven gaan economisch zelfstandige vrouwen er bij een scheiding bovenmatig in koopkracht op achteruit. De flinke groei van het aandeel economisch zelfstandige vrouwen in 2006 en 2007 ging echter niet gepaard met een toenemend koopkrachtverlies bij een echtscheiding. Integendeel, in 2006 en 2008 kwamen vrouwen na een scheiding er minder slecht van af dan in 2004. En voor mannen was de vooruitgang in koopkracht in 2006 en 2008 groter dan in 2004. De mate van winst of verlies aan koopkracht bij een scheiding, liep daarmee in de pas met de conjunctuur. De economische achteruitgang in 2004 en 2005 werd immers gevolgd door hoogconjunctuur in 2006 en 2007. In 2014 was de achteruitgang in koopkracht bij gescheiden mannen en vrouwen kleiner dan in 2012, terwijl die in 2012 groter was dan in 2010. Dat kwam vooral door de economische crisis die eind 2008 inzette en die in de jaren erna voor velen een koopkrachtverlies inhield. Pas in 2014 trok de koopkracht weer aan (CBS, 2016).

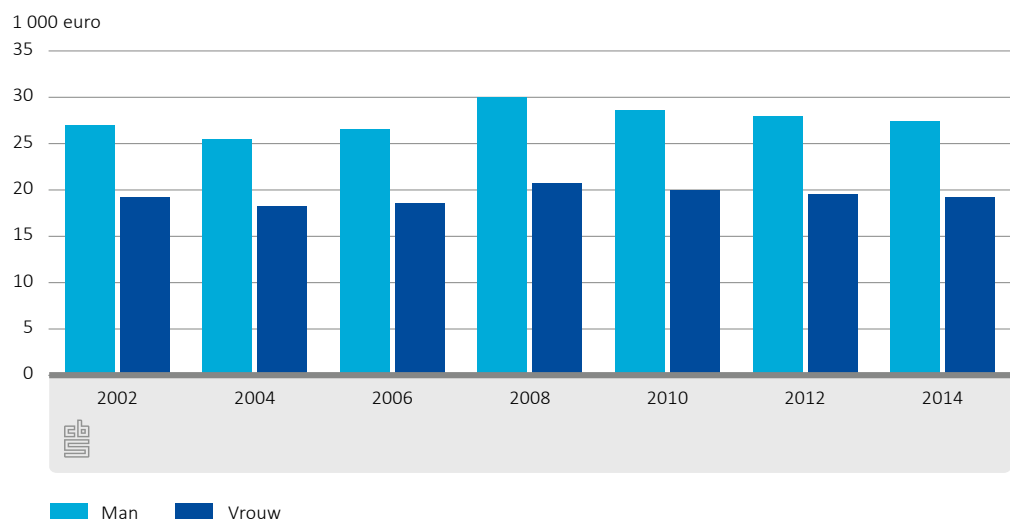
2.3 Koopkrachtmutatie bij een scheiding

Inkomensniveau van gescheiden mannen en vrouwen hoger dan in 2004

Het gemiddelde inkomen van de jaarlijkse groepen gescheiden mannen en vrouwen groeide tot 2008 en nam vervolgens voortdurend af, overeenkomstig de inkomensontwikkeling van de gehele bevolking (CBS, 2016). De koopkracht (in prijzen van 2014) van gescheiden mannen kwam met gemiddeld 27,4 duizend euro bijna 2 duizend euro hoger uit dan in 2004. Bij gescheiden vrouwen lag de koopkracht bijna duizend euro hoger. Een scheiding pakt qua inkomensniveau dus voor beide seksen anno 2014 beter uit dan tien jaar eerder. Bij vrouwen komt dit vooral door de toegenomen economische zelfstandigheid. Bij mannen speelt mee dat zij steeds minder vaak partneralimentatie betalen (Herbers e.a., 2016).

2.4 Gemiddelde koopkracht na scheiding (in prijzen van 2014)

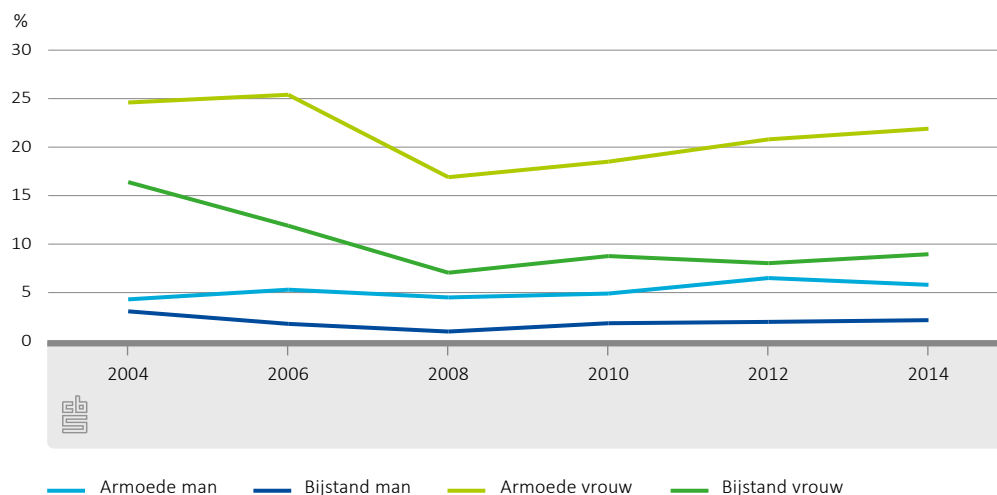
Armoederisico vrouwen bij scheiding in 2008 kleiner dan ervoor

Het aandeel vrouwen dat door de scheiding onder de lage-inkomensgrens terecht komt, is gedaald van een kwart in 2004 en 2006 naar 17 procent in 2008. Daarna nam het weer toe en in 2014 lag het op bijna 22 procent. Ook bij mannen werd de daling in 2008 gevolgd door een

stijging, die relatief sterker was dan bij vrouwen. Deze ontwikkelingen lopen in de pas met de aanvankelijk groeiende economische zelfstandigheid, die sinds 2008 bij vrouwen stabiliseerde en bij mannen afnam. Sinds de crisis is het risico op armoede bovendien voortdurend toegenomen, vooral bij eenoudergezinnen (CBS, 2016).

2.5 Aandeel dat na scheiding onder lage-inkomensgrens / in bijstand terecht komt

Het komt ook minder vaak voor dat vrouwen door een scheiding in de bijstand terecht komen. In 2014 moest 9 procent voor de scheiding niet, maar na de scheiding wel van een bijstandsuitkering rondkomen. In 2004 was dat nog 16 procent. Ook bij mannen was sprake van een, weliswaar lichte, afname.

3. Vermogen

Paren die scheiden hebben een relatief laag vermogen

Het mediane vermogen van (echt)paren was begin 2012 met 77 duizend euro (StatLine, 2016) duidelijk groter dan dat van mannen en vrouwen die in de loop van dat jaar gingen scheiden: voorafgaand aan de scheiding had een echtpaar ruim 17 duizend euro. Dit komt doordat scheiden vaker plaatsvindt onder jongeren en laagopgeleiden (Wobma en De Graaf, 2009) en deze groepen hebben relatief weinig vermogen (CBS, 2016; tabel 1). Bij partners die geen (thuiswonende) kinderen hadden en na de scheiding alleen verder gingen, was het vermogen voor de scheiding betrekkelijk groot. Het zijn vaak ouderen die gedurende hun leven vermogen hebben opgebouwd (CBS, 2016). Gescheiden mannen en vrouwen die een nieuwe relatie hebben, zijn juist dikwijls jong (Wobma en De Graaf, 2009) en hebben nog weinig vermogen.

Vermogen gescheiden vaders met inwonende kinderen grootst

De mediane vermogens van mannen en vrouwen liggen na de scheiding rond de 6 duizend euro. Alleenstaande vaders bij wie de kinderen wonen zijn een uitzondering hierop: zij

houden na de scheiding bijna 18 duizend euro aan vermogen over. Deze relatief kleine groep mannen heeft een betere inkomenspositie dan andere vaders (Van Gaalen en Stoeldraijer, 2012) en dat gaat doorgaans samen met een groter vermogen (CBS, 2016). Ook voor de scheiding was hun vermogen met bijna 50 duizend euro naar verhouding groot. Hun exen, moeders die na de scheiding alleen wonen, hadden voor de scheiding eveneens betrekkelijk veel vermogen. Dat bestond vooral uit de waarde van de eigen woning.

3.1 Mediane vermogen 1 januari (in prijzen van 2014), vermogensmutatie en aandeel dat in schulden terecht komt bij een echtscheiding, 2012-2014

	Vermogen voor scheiding		Vermogen na scheiding		Vermogensmutatie		Aandeel in schuld	
	Man	Vrouw	Man	Vrouw	Man	Vrouw	Man	Vrouw
	1000 euro				%			
Totaal	17,2	17,4	5,7	6,2	-67	-64	10	5
Geen kinderen voor de scheiding								
Alleenstaand na scheiding	22,6	37,7	6,5	8,7	-71	-77	7	4
Lid paar na scheiding	10,1	10,8	8,3	11,9	-18	10	6	6
Wel kinderen voor de scheiding								
Alleenstaand na scheiding	11,2	57,3	2,1	5,5	-82	-90	11	5
Alleenstaande ouder na scheiding	49,8	12,1	17,8	5,6	-64	-54	12	5
Lid paar na scheiding	4,6	3,5	6,3	5,4	36	52	9	10

Vermogensverlies bij scheiding volgt conjunctureel patroon

Door de economische achteruitgang nam het mediane vermogen van alle huishoudens tussen begin 2012 en begin 2014 met 30 procent af. Ook (echt)paren hadden met die mate van teruggang te maken (StatLine, 2016). Het mediane vermogen van mannen en vrouwen die in de periode 2012-2014 een echtscheiding doormaakten, slonk met ongeveer twee derde. Dit vermogensverlies mag verwacht worden. Immers, een echtpaar met 10 duizend euro aan vermogen houdt conform de conjuncturele achteruitgang 7 duizend euro over en de afzonderlijke partners zouden bij een scheiding in de regel²⁾ ieder de helft hiervan krijgen. Het vermogen van degenen die na de scheiding opnieuw samenwoonden nam toe, behalve bij mannen zonder kinderen. Zij hadden echter een relatief klein verlies. Het vermogensverlies van vaders en moeders die na de scheiding alleen woonden, was het grootst (82 en 90 procent).

Gescheiden mannen komen vaker in de schulden te zitten

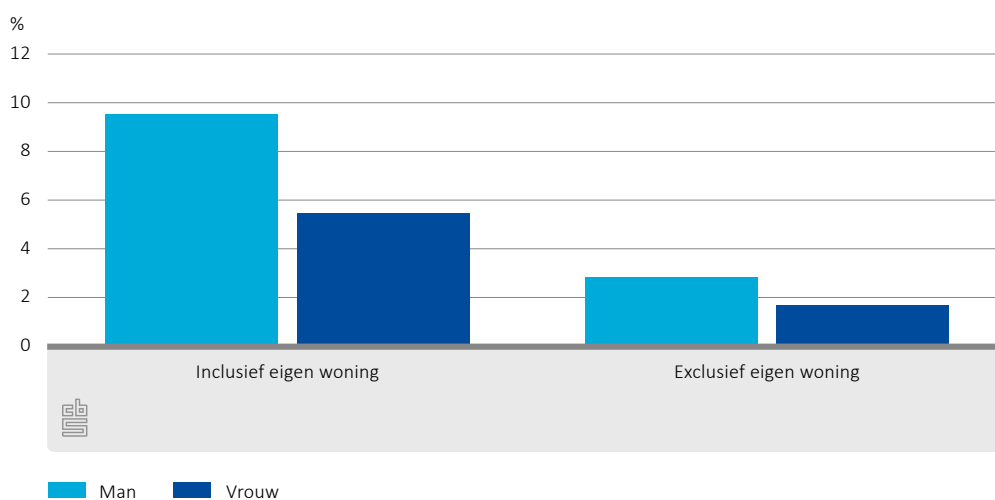
Een op de tien mannen had voor de scheiding niet, maar na de scheiding wel een negatief vermogen. Dat was bijna twee keer zo vaak als bij gescheiden vrouwen. Van de echtparen die bij elkaar bleven, kwam eveneens 5 procent tussen begin 2012 en begin 2014 in de schulden te zitten. Na een scheiding blijft de man beduidend vaker dan de vrouw in de koopwoning achter, 83 versus 60 procent. Door de hypotheekschuld en het uitkopen van de ex-partner kan degene die het huis overneemt met een negatief vermogen komen zitten. Blijft de eigen

²⁾ Bij een huwelijk in gemeenschap van goederen, met 75 procent de meest gebruikelijke huwelijksvorm (Hoens en Schols, 2012).

woning buiten beschouwing, dan heeft ongeveer twee procent van de mannen en vrouwen voor de scheiding niet maar erna wel uitsluitend schulden. Onder echtparen die bij elkaar bleven was dat ruim 1 procent.

Ook tussen 2006 en 2012 lag het aandeel mannen dat na de scheiding in de schulden terecht kwam rond de 10 procent en was telkens dubbel zo hoog als het aandeel onder vrouwen die scheidden.

3.2 Aandeel dat in schulden komt te zitten na een scheiding, 2012–2014

4. Conclusie

Vrouwen die in de periode 2012–2014 scheidden moesten een koopkrachtverlies van bijna 25 procent incasseren. Bij mannen was dat 0,2 procent. Degenen die opnieuw gingen samenwonen, hadden meestal met een vooruitgang in koopkracht te maken. Mannen en vrouwen die na een scheiding alleen of met de kinderen woonden, verloren doorgaans aan koopkracht. Bij paren zonder kinderen was de achteruitgang in koopkracht voor beide ex-partners bovengemiddeld groot. Dat komt doordat zij doorgaans meer werken en een hoger inkomen genieten dan (ex)stellen met kinderen, waar voorafgaand aan de scheiding het anderhalfverdienersmodel de boventoon voerde. Bij (ex)stellen met kinderen is het de vrouw die financieel het meest inlevert. Meestal gaan de kinderen bij de moeder wonen.

Anders dan bij mannen leveren economisch zelfstandige vrouwen die scheiden meer koopkracht in dan vrouwen die dat niet zijn. Wel staan zij er na een scheiding financieel beter voor dan niet-economisch zelfstandige gescheiden vrouwen, die relatief vaak onder de armoedegrens geraken. Dat geldt ook voor niet-economisch zelfstandige mannen, maar in duidelijk mindere mate. Economische zelfstandigheid dempt de nadelige financiële gevolgen van een scheiding. Met de hoogconjunctuur in 2006 en 2007 en de sterk toegenomen economische zelfstandigheid van vrouwen in die jaren, kwamen zij bij een echtscheiding steeds minder vaak onder de armoedegrens terecht. Maar de eind 2008 ingezette economische crisis maakte hieraan een einde. Het risico op armoede bij een scheiding nam weer toe, bij mannen meer nog dan bij vrouwen.

Het vermogen van mannen en vrouwen die in de periode 2012–2014 scheidden nam met gemiddeld twee derde af. Wel kwamen mannen twee keer zo vaak als vrouwen na de scheiding met uitsluitend schulden te zitten. Dit komt doordat zij vaker dan vrouwen in de koopwoning achterblijven en de hypotheekschuld dan geheel op hun schouders rust.

Literatuur

Bouman (2004). Financiële gevolgen van echtscheiding voor man en vrouw. In: Bevolkingstrends, 2e kwartaal 2004.

Brakel, M. van den (2014). Economic independence of women in the Netherlands. UNECE Work Session on Gender Statistics, Genève 19–21 maart 2014.

CBS (2015). Financiële kwetsbaarheid gaat vaak samen met korte werkweek. CBS-persbericht, 29 juni 2015.

CBS (2016). Welvaart in Nederland 2016. Den Haag/Heerlen/Bonaire: Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2016, 17 juni). Bijna twee op de tien kinderen wonen niet bij vader. CBS-nieuwsbericht.

Gaalen, R. van en L. Stoeldraijer (2012). Gezinsituatie, ouderlijke inkomsten en schoolniveau van 15-jarigen in Nederland (1999–2008). In: Bevolkingstrends 5 juni 2012.

Herbers, Daniël, Marion van den Brakel en Wil Portegijs (2016). Inkomen en economische zelfstandigheid. In: Portegijs en Van den Brakel (red.), Emancipatiemonitor 2016. Den Haag: SCP/CBS.

Hoens, F.M.H. en F.W.J.M. Schols (2012). CNR-huwelijksvoorwaardenonderzoek, deel I: algemeen en koude voorwaarden. In: Weekblad voor privaatrecht, notariaat en registratie, p. 943–953.

Merens, A. en M. van den Brakel (2014). Emancipatiemonitor 2014. Den Haag/Heerlen: Sociaal en Cultureel Planbureau/Centraal Bureau voor de Statistiek.

Ministerie van OCW (2016). Voortgang Emancipatiebeleid. Kamerbrief dd. 21 januari 2016.

Pommer, E., J. van Leeuwen en M. Ras (2003). Inkomen verdeeld. Trends in ongelijkheid, herverdeling en dynamiek. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

StatLine (2014). Maandelijkse kinderalimentatie 2001-2013. <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=80734NED&LA=NL>.

StatLine (2016). Maandelijkse Gemiddeld vermogen; particuliere huishoudens naar diverse kenmerken. <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=80048NED&D1=7&D2=0&D3=1%2c8-9%2c15%2c18&D4=7%2cl&HDR=T&STB=G1%2cG3%2cG2&VW=T>

Tweede Kamer (2013). Hoofdlijnenbrief emancipatiebeleid 2013–2016. Brief van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan de Tweede Kamer van 10 mei 2013. Tweede Kamer, vergaderjaar 2012/2013, 30420, nr. 177.

Wobma, E. en A. de Graaf (2009). Scheiden en weer samenwonen. In: Bevolkingstrends 4e kwartaal 2009.

Begrippen

Koopkrachtontwikkeling

De koopkracht van een persoon wordt uitgedrukt aan de hand van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudensinkomen, aangepast voor prijsontwikkeling. In het besteedbaar huishoudensinkomen is het inkomen uit loon, winst, vermogen en uit ontvangen uitkeringen en andere toelagen van alle huishoudensleden opgeteld, en verminderd met de betaalde premies en belastingen. Om de inkomens van verschillende typen huishoudens onderling vergelijkbaar te maken, wordt het besteedbaar huishoudensinkomen gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van het huishouden (CBS, 2016).

De koopkrachtmutatie van een persoon is de procentuele verandering in koopkracht tussen twee jaren. Voor de koopkrachtmutatie van een groep wordt niet uitgegaan van het gemiddelde maar van de mediaan (de middelste van de naar grootte gerangschikte koopkrachtmutaties van personen uit deze groep). Positieve en negatieve uitschieters hebben dan nauwelijks invloed op de uitkomst. Merk op dat het procentuele verschil in gemiddeld koopkrachtniveau voor en na scheiding niet gelijk is aan de koopkrachtmutatie. De laatste is immers de mediaan van alle individuele mutaties in de groep.

Economische zelfstandigheid

Economische zelfstandigheid is een begrip dat beleidsmatig verbonden is met het bestaansminimum: iemand wordt als economisch zelfstandig beschouwd als het individuele netto inkomen uit arbeid en eigen onderneming op of boven de drempelwaarde ligt van de beleidsnorm voor het individuele inkomensminimum. Die drempelwaarde is gelijkgesteld aan 70 procent van het wettelijke netto minimumloon, ofwel de netto bijstand van een alleenstaande. De drempelwaarde stijgt of daalt van jaar tot jaar overeenkomstig de ontwikkeling van het sociale minimum. In 2014 bedroeg de grens voor economische zelfstandigheid 920 euro per maand (zie CBS, 2016; Merens en Van den Brakel, 2014).

Risico op armoede

Voor het afbakenen van armoede is gebruik gemaakt van de lage-inkomensgrens. In 2014 bedroeg de lage-inkomensgrens voor een alleenstaande 12 250 euro. Voor meerpersoonshuishoudens is de lage-inkomensgrens met behulp van een equivalentiefactor aangepast voor de omvang en samenstelling van het huishouden en aldus vergelijkbaar gemaakt met het welvaartsniveau van een alleenstaande. (Personen uit) huishoudens lopen risico op armoede wanneer het aldus gecorrigeerde inkomen onder de lage-inkomensgrens valt (CBS, 2016).

1. Vermogen van particulier huishoudens naar opleidingsniveau van de hoofdkostwinner, 1 januari 2014

	Vermogen		
	Aantal huishoudens	Gemiddeld	Mediaan
	x 1 000	x 1 000 euro	
Totaal	7 208,2	152,5	23,8
Primair en eerste fase secundair onderwijs	2 206,9	102,8	8,8
Secundair onderwijs tweede fase	2 947,6	136,8	23,1
Hoger onderwijs eerste fase	1 275,8	179,8	56,4
Hoger onderwijs tweede en derde fase	777,9	308,0	81,9

Verklaring van tekens

Niets (blanco)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
.	Het cijfer is onbekend, onvoldoende betrouwbaar of geheim
*	Voorlopige cijfers
**	Nader voorlopige cijfers
2016–2017	2016 tot en met 2017
2016/2017	Het gemiddelde over de jaren 2016 tot en met 2017
2016/'17	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2016 en eindigend in 2017
2014/'15–2016/'17	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2014/'15 tot en met 2016/'17

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever
Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress
CCN Creatie, Den Haag

Ontwerp
Edenspiekermann

Inlichtingen
Tel. 088 570 7070
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2016.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits CBS als bron wordt vermeld.